

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά, [ψηλή μου]

κι αρχή καλός μας χρόνος, [με τ' άγιο θόλος.]

Αρχή που βγήκε ο , άγιος και πνευματικός,

[στη να περπατήσει και να μας καλοκαρδίσει.]

έρχεται [και δεν μας καταδέχεται,]

από την Καισαρεία, ['σου εισ' κυρία.]

Βαστάει και , [ζαχαροκάντιο ζυμωτή,]

και

, [δεσ και με το παλικάρι.]

Το

έγραφε, [τη μοίρα του την έλεγε,]

και το

ομίλει, Άγιε μου καλέ

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά,
ψηλή μου δεντρολιβανιά,
κι αρχή καλός μας χρόνος,
εκκλησιά με τ' άγιο θόλος.
Αρχή που βγήκε ο Χριστός,
άγιος και πνευματικός,
στη γη να περπατήσει,
και να μας καλοκαρδίσει.
Άγιος Βασίλης έρχεται
και δεν μας καταδέχεται,
από την Καισαρεία,
'σου είσ' αρχόντισσα κυρία.
Βαστάει εικόνα και χαρτί,
ζαχαροκάντιο ζυμωτή,
χαρτί και καλαμάρι,
δες και με το παλικάρι.
Το καλαμάρι έγγραφε,
τη μοίρα του την έλεγε,
και το χαρτί ομίλει,
Άγιε μου καλέ Βασίλη.

**Γιατί είναι τόσο
ακαταλαβίστικα τα
Πρωτοχρονιάτικα
κάλαντα;**

*με πληροφορίες από τον
Καραμάσσκο Δημήτρη*

(Μάστερ Θρησκευολογίας)

Κατά τα Βυζαντινά χρόνια (έτη 330-1453), οι φτωχοί και χαμηλής κοινωνικής τάξης άνθρωποι δεν είχαν το δικαίωμα να μιλούν στους αριστοκράτες, παρά μόνο σε γιορτές, όπου μπορούσαν να τους απευθύνουν ευχές.

Οι στίχοι αυτοί των καλάντων της Πρωτοχρονιάς λέγονταν από όλους τους νέους της βυζαντινής εποχής. Τα κάλαντα τότε δεν τα έλεγαν τα μικρά παιδιά αλλά οι νέοι (δες κι εμέ το παλληκάρι λένε στα κάλαντα), που έβρισκαν την ευκαιρία με τα κάλαντα να επισκεφθούν τα σπίτια των αγαπημένων τους κοριτσιών - ακόμη κι αν ήταν άλλης κοινωνικής τάξης - να τα δουν και να εκφράσουν την αγάπη τους με τον καλυμμένο τρόπο των καλάντων. Στην

Ανατολική Ρωμυλία (επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα και μέρος της Βουλγαρίας από το 1885) το έθιμο να λένε οι νέοι τα κάλαντα στα σπίτια των κοριτσιών τηρούνταν μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Ανάμεσα, λοιπόν, στα κάλαντα του Μεγάλου Βασιλείου, έχει ενταχθεί και ένα ερωτικό ποίημα, που είχαν συνθέσει οι νέοι.

Υπάρχουν ενδιάμεσοι στίχοι ανάμεσα στις θρησκευτικές ευχές, με σκοπό να εκδηλώσει ο κάθε νέος με αυτόν τον πρωτότυπο τρόπο τον έρωτά του για την αρχόντισσα κοπέλα. Με αυτόν τον τρόπο και τα κάλαντα θα έλεγε, ακολουθώντας τους κοινωνικούς κανόνες αλλά ταυτόχρονα θα «παινέυει»

την καλή του. Έτσι λοιπόν την αποκαλεί «ψηλή», σαν δεντρολιβανιά. Επειδή φορούσαν οι αριστοκράτισσες ένα από τα ψηλά τα κωνικά καπέλα με το τούλι στην κορυφή, την παρομοιάζει με Εκκλησιά με Άγιο θόλο (θόλος εκκλησίας). Της λέει ότι δεν τον καταδέχεται (παρ' όλο που έρχεται ο Άγιος Βασίλης) γιατί είναι αρχόντισσα κυρία.

Τέλος, κλείνει με όμορφα λόγια: Την λέει «ζαχαροκάντιο ζυμωτή», δηλαδή φτιαγμένη από ζάχαρη και την παρακαλεί να του ρίξει μια ματιά «δες και με το παλικάρι».

Έτσι, λοιπόν, αυτά τα παράδοξα κάλαντα πέρασαν από γενιά σε γενιά και έγιναν τα πιο διαδεδομένα σε όλη την Ελλάδα.

Η σύνθεση δύο ξεχωριστών νοημάτων είναι τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα με τη μορφή που έχει επικρατήσει ως σήμερα

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά,
κι αρχή καλός μας χρόνος,
Αρχή που βγήκε ο Χριστός,
άγιος και πνευματικός,
Άγιος Βασίλης έρχεται
από την Καισαρεία,
Βαστάει εικόνα και χαρτί,
χαρτί και καλαμάρι,
Το καλαμάρι έγγραφε,
και το χαρτί ομίλει,
Άγιε μου, καλέ Βασίλη.

Λόγια προς την κοπέλα

ψηλή μου δεντρολιβανιά,
εκκλησιά με τ' άγιο θόλος.
στη γη να περπατήσει,
και να μας καλοκαρδίσει.
και δεν μας καταδέχεται,
'συ είσ' αρχόντισσα κυρία.
ζαχαροκάντιο ζυμωτή,
δες και με το παλικάρι.
Το καλαμάρι έγγραφε,
τη μοίρα του την έλεγε,
και το χαρτί ομίλει,

Στους στίχους των καλάντων που ακολουθούν οι μονοί στίχοι είναι οι στίχοι των καλάντων που αναφέρονται στον Άγιο Βασίλειο, που γιορτάζει την πρωτοχρονιά και οι ζυγοί αυτοί που απευθύνονται στην κοπέλα. Σε παρένθεση οι επεξηγήσεις που αφορούν στην κοπέλα.

1. Αρχιμηνιά και αρχιχρονιά
2. ψηλή μου δεντρολιβανιά (που είσαι ψηλή σαν δεντρολιβανιά)
3. και αρχή καλός μας χρόνος
4. εκκλησιά με τ' άγιο θόλος (με το καπέλο είσαι σαν εκκλησιά με τον τρούλο)
5. Αρχή που βγήκε ο Χριστός, άγιος και πνευματικός
6. στη γη να περπατήσει και να μας καλοκαρδίσει (αν βγει να περπατήσει θα ευφρανθούν οι καρδιές μας)
7. Άγιος Βασίλης έρχεται
8. και δεν μας καταδέχεται (δεν καταδέχεται η κοπέλα τον νεαρό)
9. από την Καισαρεία
10. 'συ είσ' αρχόντισσα κυρία (εσύ, η κοπέλα, είσαι αρχόντισσα)
11. Βαστάει εικόνα και χαρτί
12. ζαχαροκάντιο ζυμωτή (είσαι σαν γλυκό ζυμωμένο, σαν ζαχαροκάντιο [ζαχαροκάντιο είναι η ζάχαρη από ζαχαροκάλαμο])
13. χαρτί και καλαμάρι
14. δεσ κι εμέ το παλληκάρι (κοίτα και μένα το παλληκάρι)
15. Το καλαμάρι έγγραφε
16. την μοίρα του την έλεγε (τη μοίρα του παλληκαριού, την ατυχία του να μην τον θέλει η κοπέλα)
17. και το χαρτί ομίλει
18. άγιε μου, καλέ Βασίλη (ο στίχος αυτός υπάρχει σε πολλές εκδοχές και είναι η ακροτελεύτια αναφώνηση του νέου προς τον Άγιο Βασίλη).